

Selvitys vaalien yhdistämisestä

1 Johdanto

Tämän selvityksen tarkoituksena on toimia arviomuistiona. Kirjoittajien tehtävänä on ollut laatia arviomuistio vaalien yhdistämisen mahdollisuuksista ja yhdistämisen mahdollisista vaikutuksista. Toimeksiannon mukaisesti on myös arvioitu eri vaalien yhdistämismahdollisuuksien hyöty- ja haittapuolia.

2 Nykytila ja nykyinen sääntely

Vaalilaissa säädetään sen lisäksi, mitä perustuslaissa ja kuntalaissa (365/1995) vaaleista säädetään, miten toimitetaan:

- 1) kansanedustajien vaalit (*eduskuntavaalit*);
- 2) tasavallan presidentin vaali (*presidentinvaali*);
- 3) kunnallisvaalit; ja
- 4) Suomesta valittavien Euroopan parlamentin jäsenten vaalit (*europarlamenttivaalit*).

Kunnallisvaaleista Ahvenanmaan maakunnassa säädetään maakunnan lainsäädännössä.

Eduskuntavaalien vaalipäivä on huhtikuun kolmas sunnuntai. Jos tasavallan presidentti on määrännyt toimitettaviksi uudet eduskuntavaalit, näiden vaalien vaalipäivä on, sen mukaan kuin presidentti määrää, aikaisintaan ensimmäisenä sunnuntaina 50 päivän kuluttua ja viimeistään ensimmäisenä sunnuntaina 75 päivän kuluttua siitä, kun määräys uusien vaalien toimittamisesta julkaistiin. Kun tasavallan presidentti on antanut määräyksen uusien vaalien toimittamisesta, siitä on viipymättä tiedotettava sen lisäksi, mitä 67 §:n 3 momentissa säädetään, ainakin Suomen diplomaattisissa ja lähetetyn konsulin johtamissa edustustoissa julkipantavin ilmoituksin ja tarvittaessa muullakin sopivalla tavalla 107 § (21.5.2010/431). Eduskunnan toimikauden pituudesta säädetään perustuslaissa (731/1999).

Presidentinvaalin ensimmäisen vaalin vaalipäivä on tammikuun neljäs sunnuntai kuudentena vuotena tasavallan presidentin virkaanastumisen jälkeen. Jos toinen vaali on toimitettava, sen vaalipäivä on ensimmäisestä vaalipäivästä laskettuna toinen sunnuntai. Jos on ryhdyttävä toimenpiteisiin presidentin valitsemiseksi sen johdosta, että presidentti, presidentiksi valittu tai presidenttiehdokas on tullut pysyvästi estyneeksi tai kuollut, valtioneuvoston Suomen säädöskokoelmassa julkaistavalla päätöksellä säädetään siitä mahdollisimman pian seuraavasta sunnuntaista, jolloin presidentinvaali on toimitettava 127 § (21.5.2010/431). Presidentin toimikauden pituudesta säädetään perustuslaissa (731/1999).

Kunnallisvaaleista säädetään kuntalaissa (365/1995). Kunnallisvaalit toimitetaan äänestysalueissa lokakuun kolmantena sunnuntaina.

Europarlamenttivaalit toimitetaan joka viides vuosi. Europarlamenttivaalien vaalipäivä on sinä sunnuntaina, joka sisältyy Euroopan unionin neuvoston päättämään nelipäiväiseen torstaista sunnuntaihin kestäväan ajanjaksoon kesäkuussa. Jos vaaleja ei voida unionin jäsenvaltioissa järjestää mainitun ajanjakson kuluessa, Euroopan unionin neuvosto määrää vaalipäivän äänestystä varten toisen ajanjakson, jolloin vaalipäivä on tähän ajanjaksoon osuva sunnuntai.

Mikäli vaaleja päätettäisiin yhdistää, ainakin yhdistettyihin vaaleihin siirryttäessä jonkin valtio- tai toimielimen toimikautta pitäisi muuttaa, mikä eduskunnan ja tasavallan presidentin valinnan osalta edellyttäisi perustuslain muuttamista. Tämän lisäksi vaalilakia pitäisi muuttaa.

Kunnan valtuuston toimikauden pituudesta säädetään kuntalaisissa (365/1995). Mikäli kunnallisvaalien vaalikautta päätettäisiin muuttaa vaatisi se kuntalain muutosta.

Euroopan parlamenttivaalit pidetään, joka viides vuosi. Euroopan parlamentin toimikauden pituus ei ole Suomen päätettävissä.

3 Aikaisemmat kokemukset vaalien yhdistämisestä

Suomessa on ainoastaan kerran valtakunnallisesti järjestetty samanaikaiset vaalit. Vuonna 1996 Suomen liittyttyä Euroopan unioniin ensimmäiset europarlamenttivaalit järjestettiin samanaikaisesti kunnallisvaalien kanssa, mikä toteutettiin erillisellä lailla.

Myös Kainuun hallintokokeilussa (343/2003), vaalit Kainuun maakuntavaltuustoon on vuosina 2004 ja 2008 toteutettu kunnallisvaalien yhteydessä.

Kansainvälisiä esimerkkejä erilaisten vaalien yhdistämisestä on sen sijaan melko runsaasti. Kohdassa 3.3 tarkastellaan muiden pohjoismaiden kokemuksiin vaalien yhdistämisestä.

3.1 Kunnallisvaalit ja eurovaalit 1996

Suomessa presidentinvaalit, eduskuntavaalit, kunnallisvaalit ja europarlamenttivaalit on perinteisesti järjestetty erikseen. Ainoa koko maata koskeva poikkeus tähän mennessä on ollut europarlamenttivaalien yhdistäminen kunnallisvaaleihin vuoden 1996 lokakuussa. Vaalit toteutettiin erillisellä lailla (272/1995). Kysymyksessä olivat ensimmäiset suorat Euroopan parlamentin jäsenten vaalit, jotka oli liittymissopimuksen mukaan pidettävä Euroopan unionin jäseneksi liittymistä seuraavien kahden vuoden kuluessa.

Suomi liittyi Euroopan unioniin 1.1.1995 ja liittymissopimuksen mukaisesti Suomen tuli järjestää ensimmäiset europarlamenttivaalinsa kahden vuoden kuluessa liittymisestä. Vuonna 1995 annetun europarlamenttivaalilain (272/1995) 35 §:n mukaan ensimmäiset europarlamenttivaalit toimitettiin säännönmukaisten kunnallisvaalien yhteydessä 20.10.1996. Vaaleissa valittiin Suomesta 16 Euroopan parlamentin jäsentä vuonna 1999 päättyväksi toimikaudeksi. Vuodesta 1999 lukien Suomi on toimittanut europarlamenttivaalit samanaikaisesti muiden jäsenvaltioiden kanssa.

Kunnallisvaalien äänestysprosentti oli 61,3 ja europarlamenttivaalien 60,3. Koska seuraavien europarlamenttivaalien äänestysprosentit olivat hyvin alhaisia (vuonna 1999: 31,4; vuonna 2004: 41,1; vuonna 2009: 40,3), on arvioitu, että vaalien toimittaminen yhdessä kunnallisvaalien kanssa edisti europarlamenttivaalien äänestysaktiivisuutta. Toisaalta on

arvioitu, että aktiivisuuteen vaikutti myös ensimmäistä kertaa pidettyjen vaalien uutuudenviehätys. Selkeä havainto oli kuitenkin se, että europarlamenttivaalien kampanjointi oli huomattavasti näkyvämpää kuin kunnallisvaalien kampanjointi ja aiheutti sen, että kunnallisvaaliteemat jäivät vaalikampanjoissa vähälle huomiolle.

Vaalien teknisen toimittamisen osalta selkeä havainto oli se, että hylättyjen äänestyslippujen osuus oli poikkeuksellisen suuri: europarlamenttivaaleissa hylättiin 4,9 % annetuista äänistä ja kunnallisvaaleissa 1,6 %. Tavanomainen hylkäysprosentti vaaleissa on noin 0,5. Suurimpana syynä hylkäyksissä olivat europarlamenttivaalien tyhjät äänestysliput ja se, että äänestäjät olivat sekoittaneet kahden vaalin eriväriset äänestysliput keskenään: äänestäneet kunnallisvaalien valkealla lipulla europarlamenttivaalien ehdokasta ja europarlamenttivaalien ruskealla äänestyslipulla kunnallisvaaliehdokasta.

Vaalien tuloslaskenta ei oleellisesti hidastunut, osin siksi, että ennakkoäänien laskennasta ja tarkastuslaskennasta vastasivat eri viranomaiset: europarlamenttivaaleissa vaalipiirilautakunnat ja kunnallisvaaleissa kuntien keskusvaalilautakunnat.

Vaalien yhdistämisestä aiheutui merkittäviä kustannussäästöjä. Kunnallisvaalien kulut olivat noin 37 000 000 mk (noin 6 200 000 euroa). Europarlamenttivaalien kulut olisivat olleet erillisinä toimitettuina noin 42 000 000 mk (noin 7 000 000 euroa). Yhdistettyjen vaalien kustannukset olivat kuitenkin noin 45 000 000 mk (noin 7 500 000 euroa).

Kaksoisvaalit toimitettiin kunnallisvaalilain määräämänä päivänä 20.10.1996. Viikon mittainen vaalien ennakkoäänestys kesti lokakuun 9. ja 15. päivän välisen ajan. Ennakkoäänestyksessä ilmeni lievää kiinnostuksen eroa europarlamentin ja kunnallisvaalien välillä. Europarlamenttivaaleissa¹ annettiin ennakkoääniä 27.600 vähemmän kuin kunnallisvaaleissa. Vaalipäivänä kasvoi äänen ero yli 50.000 ääneksi ja vaalien äänestysprosentteihin tuli eroa yhden prosenttiyksikön verran (60,3 % ja 61,3 %).

EP- vaalien samanaikaisuuden kunnallisvaalien kanssa on arvioitu vilkastaneen äänestysinnostusta Suomen ensimmäisissä EP- vaaleissa. Viitteitä tästä antaa vuoden 1999 EP- vaalit, joissa äänestysprosentti laski enemmän kuin missään muussa EU:n jäsenvaltioista. Suomessa äänestysaktiivisuus vuoden 1999 EP- vaaleissa jäi 31,4 % ja oli näin ollen melkein puolet matalampi kuin edellisissä EP- vaaleissa. Äänestysaktiivisuus jäi vuonna 1999 Iso-Britannian (24 %) jälkeen EU-maiden toiseksi alhaisimmaksi. (Pesonen 2000, 24-25)

Vuoden 1996 yhteisvaaleissa EP- vaalien ja kunnallisvaalien vaalikampanjat nivoutuivat tiiviisti yhteen. Vaalien ilmoittelua ei sijoitettu lehdissä mitenkään erilleen ja vaalitoimet niveltäivät tiiviisti toisiinsa. Vuoden 1996 vaaleissa EP- vaaliohjelmat kiinnostivat katsojia enemmän kuin vastaavat ohjelmat kolme vuotta myöhemmin. Esimerkiksi vuoden 1996 suuri vaalikeskustelu sai melkein kaksinkertaisen yleisön vuoden 1999 vaalikeskusteluun verrattuna. (Pesonen 2000, 35-43) Tähän on kaksoisvaalien lisäksi saattanut vaikuttaa myös EP- vaalien uutuudenviehätys, sekä vaalikampanjan yleinen laimeus vuonna 1999. Myönteisenä puolena vuoden 1996 yhdistelmävaaleissa voidaan asiantuntijoiden mukaan pitää sitä, että vaalien samanaikaisuus helpotti vaalihallintoa ja puolueetkin hyödynsivät sitä vaalilyötyssään, esimerkiksi käyttämällä samaa vaalijulistetta molemmissa vaaleissa (Pesonen & Raunio 2000, 188).

¹ Europarlamenttivaaleista käytetään tekstissä lyhennelmää EP-vaalit.

Erityispiirteenä vuoden 1996 eurovaalikampanjassa Suomessa oli, että vaalit näyttivät kiinnostavan poliitikkoja ja tiedotusvälineitä enemmän kuin myöhemmät eurovaalit. Suuren kiinnostuksen takia tärkeät kysymykset ja keskustelut jäsenyivät pääosin eurovaalien eivätkä kunnallisvaalien näkökulmasta. Kiinnostavin vaalikamppailu käytiin eurovaaliehdokkaiden eikä kunnallisvaaliehdokkaiden välillä. (Pekonen 1999, 67-69). Myös muissa yhteyksissä on todettu että samanaikaisten vaalien järjestäminen helposti ”syö” toisten vaalien näkyvyyttä ja saattavat sekoittaa äänestäjien kykyä hahmottaa mistä eri vaaleissa on kysymys (Oikeusministeriön komiteamietintöjä 2005:1).

Kansanvalta 2007- toimikunta² arvioi vaalien yhdistämisestä saadut kokemukset voittopuolisesti kielteisiksi, vaikka ilmeisesti yhdistelmävaalit aiheuttivat sen, että europarlamenttivaalien äänestysprosentti nousi korkeammaksi kuin mihin se ylsi seuraavissa erillisinä toimitetuissa vaaleissa. Toimikunnan mielestä kahden äänestyslipun käyttö aiheutti sekaannusta äänestäjien keskuudessa. Esimerkiksi, kun käytössä olivat kahdet eriväriset äänestysliput, äänestäjien todettiin sekoittaneen ne keskenään niin, että niillä äänestettiin väärissä vaaleissa. Tämä näkyi hylättyjen äänten normaalia suuremmassa määrässä. Myös saatettiin todeta, että tunnettujen ehdokkaiden näkyvä kampanjointi europarlamenttivaaleissa aiheutti sen, että kunnallisvaalien vaaliteemat jäivät tavallista vähemmälle huomiolle. (Oikeusministeriön komiteamietintöjä 2005:1)

3.2 Kainuun maakuntavaalit 2004 ja 2008

Kainuun hallintokokeilussa säädetään laissa Kainuun hallintokokeilusta (343/2003). Vuosina 2005-2012 toteutettavan Kainuun hallintokokeilun tavoitteena on ollut kokemusten hankkiminen siitä, miten maakunnallisen itsehallinnon vahvistaminen vaikuttaa Kainuun kehittämiseen, peruspalvelujen järjestämiseen, kansalaisten osallistumiseen, maakunnan ja valtion keskushallinnon suhteeseen sekä kuntien ja valtion aluehallinnon toimintaan.

Vuosien 2004 ja 2008 kunnallisvaalien yhteydessä toimitettiin Kainuun hallintokokeilun alueen kunnissa maakuntavaalit. Vuoden 2004 maakuntavaaleissa valittiin 39 maakuntavaltuutettua Hare-Niemeyerin menetelmällä. Siinä käytössä olivat kuntakiintiöt, jotka takasivat jokaiselle kunnalle tietyn vähimmäismäärän edustajia suhteessa niiden asukaslukuun. Kiintiöt tuottivat kuitenkin demokratian kannalta ongelmallisen tuloksen, joka ei toteuttanut äänestäjien tahtoa; kunnasta, jossa tietyn puolueen kannatus oli ylivoimaista pääsikin valtuustoon toisen puolueen ehdokas. Vaalitapa on näiden epäkohtien takia muutettu niin, että kuntakiintiöt on poistettu ja vaaleissa valitaan 59 maakuntavaltuutettua. Näin maakuntavaltuusto noudattaa kuntalain säännöksiä kunnanvaltuuston koosta ja mahdollistaa paremmin äänestäjien tahdon toteutumisen. (Jäntti ym. 2010)

Äänestäjälle, joka halusi äänestää sekä kunnallisvaaleissa että maakuntavaaleissa, annettiin valkoinen äänestyslippu kunnallisvaaleissa äänestämistä varten ja ruskea äänestyslippu maakuntavaaleissa äänestämistä varten. Maakuntavaalien ehdokasnumerot alkoivat numerosta 203, jolloin sekoittumisvaara ei ollut kuntien kunnallisvaaliehdokkaiden numeroihin, jotka alkoivat kussakin kunnassa numerosta 2 ja päättyivät suurimmassa kaupungissa Kajaanissa numeroon 234 (vuoden 2008 vaalit).

Lokakuussa 2004 toimitettiin Kainuun maakuntavaalit kunnallisvaalien yhteydessä erään poikkeuksin samalla tavalla ja samalla aikataululla kuin kunnallisvaalit. Äänestäminen oli

² Kansanvalta 2007 – toimikunta oli yksi hallituksen kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman hankkeista. Sen tehtävänä oli arvioida edustuksellisen demokratian toimintaa ja tehdä ehdotuksia kansanvallan vahvistamiseksi.

mahdollista vain Kainuun hallintokokeilualueen kunnissa (Kajaanin ja Kuhmon kaupungit sekä Hyrynsalmen, Paltamon, Puolangan, Ristijärven, Sotkamon, Suomussalmen ja Vuolijoen kunnat). Edes ennakoäänestys ei ollut muualla mahdollista. Tämä perustui vaalivarmuustekijöihin: maakuntavaalien äänestyslippujen ja ehdokaslistojen yhdistelmien jakamisella muualle Suomeen ja ulkomaille arveltiin voitavan aiheuttaa sekaannusta, eikä kunnallisvaalien toimittamista haluttu vaarantaa kunnissa, joissa maakuntavaaleja ei toimitettu.

Arvioitaessa jälkikäteen vaalitoimitusten yhdistämisen onnistuneisuutta saatettiin todeta, että kahden erivärisen äänestyslipun käyttäminen osoittautui yllättävän hankalaksi ja liput vaihtuivat keskenään, mistä aiheutui niiden hylkääminen. Osalle äänestäjistä vastaavanlainen menettely kuitenkin varmaan oli tuttu ja muistissa jo vuoden 1988 presidentinvaaleista ja vuonna 1996 yhdistettyinä toimitetuista kunnallisvaaleista ja europarlamenttivaaleista. Muissa suhteissa yhdistämisestä sen sijaan ei katsottu aiheutuneen mitään merkittäviä teknisiä tai periaatteellisia ongelmia.

Hylättyjen äänten osuudet Kainuun kuntien kunnallisvaaleissa ja maakuntavaaleissa olivat poikkeuksellisen korkeita sekä vuonna 2004 että vuonna 2008. Vuonna 2004 pienin hylkäysprosentti oli 2,0 ja suurin 5,5. Vuonna 2008 pienin hylkäysprosentti oli 2,3 ja suurin peräti 6,6.

Taulukko 1, Hylättyjen äänten osuus Kainuun hallintokokeilualueen kunnissa vuosien 2004 ja 2008 vaaleissa

	Kunnallisvaalit 2004	Maakuntavaalit 2004	Kunnallisvaalit 2008	Maakuntavaalit 2008
Hyrynsalmi	3,0 %	4,0 %	3,0 %	6,0 %
Kajaani	3,3 %	3,6 %	3,7 %	4,5 %
Kuhmo	2,2 %	3,6 %	2,3 %	4,5 %
Paltamo	2,9 %	4,5 %	2,5 %	5,5 %
Puolanka	2,8 %	5,0 %	2,3 %	5,0 %
Ristijärvi	5,2 %	3,9 %	4,6 %	6,6 %
Sotkamo	3,3 %	4,1 %	2,7 %	3,8 %
Suomussalmi	2,0 %	4,9 %	2,4 %	4,8 %
Vuolijoki	4,4 %	5,3 %	-	-

Kainuun kuntien keskusvaalilautakuntien arvion mukaan noin 70-80 % hylätyistä äänistä johtui siitä, että äänestäjät olivat sekoittaneet keskenään kaksi äänestyslippua eli äänestäneet kunnallisvaalien äänestyslipulla maakuntavaalien ehdokasta ja maakuntavaalien äänestyslipulla kunnallisvaalien ehdokasta. Kainuun hallintokokeilualueen kunnallisvaaleista tai maakuntavaaleista ei tehty vaalivalituksia hallinto-oikeudelle. Näin siis siitäkin huolimatta, että käytössä ollut vaalijärjestelmä mahdollisti sen, että hylättyjä ääniä kertyi jopa yli kuusi prosenttia annetuista äänistä.

Kuten jo aiemmin tässä muistiossa todettiin, kahden erivärisen äänestyslipun sekoittuminen keskenään oli ongelma myös vuoden 1996 kunnallisvaaleissa, joiden yhteydessä toimitettiin

europarlamenttivaalit. Europarlamenttivaaleissa hylättyjen äänen osuus oli 4,9 % ja kunnallisvaaleissa 1,6 %.

Mitään selkeää ja yksiselitteistä suuntaa äänestysaktiivisuuden kehityksestä hallintokokeilua edeltävistä, vuoden 2000 vaaleista vuoden 2008 vaaleihin saakka ei ole havaittavissa. Osassa kunnissa äänestysaktiivisuus on noussut verrattuna aikaan ennen kokeilua, osassa se on vastaavasti laskenut. Pääsääntöisesti äänestysaktiivisuus koko maakunnan tasolla on kuitenkin pysynyt ennallaan. Maakuntavaaleissa äänestysaktiivisuus nousi vuoden 2008 vaaleissa koko Kainuussa hieman verrattuna vuoden 2004 vaaleihin. Nousua tapahtui Kajaanissa, Paltamossa, Puolangalla ja Sotkamossa, laskua oli Hyrynsalmella ja Ristijärvellä. Kuhmossa ja Suomussalmella äänestysvilkkaus pysyi ennallaan. Maakuntavaaleissa äänestysaktiivisuus on sekä vuonna 2004 että 2008 ollut hieman alhaisempi kuin kunnallisvaaleissa. Vuonna 2004 kunnallisvaaleissa äänestäjiä oli 1,1 prosenttiyksikköä enemmän kuin maakuntavaaleissa, vuonna 2008 ero oli 1,4 prosenttiyksikköä. Tuoreen tutkimuksen mukaan kiinnostus maakuntapolitiikkaan on Kainuussa vähäisempää kuin kiinnostus kunnallispolitiikkaan. (Jäntti ym. 2010)

3.3 Kansainväliset kokemukset

Kansainvälisesti yhdistelmävaalien järjestäminen ei ole kovinkaan harvinaista. Muista pohjoismaista vaalien yhdistämisestä on kokemusta sekä Ruotsista ja Tanskasta. Laajan kansainvälisen vertailevan tutkimuksen mukaan yhdistelmävaalit näyttäisivät nostavan äänestysvilkkautta keskimäärin muutaman prosenttiyksikön verran (Geys 2006).

3.3.1 Ruotsi

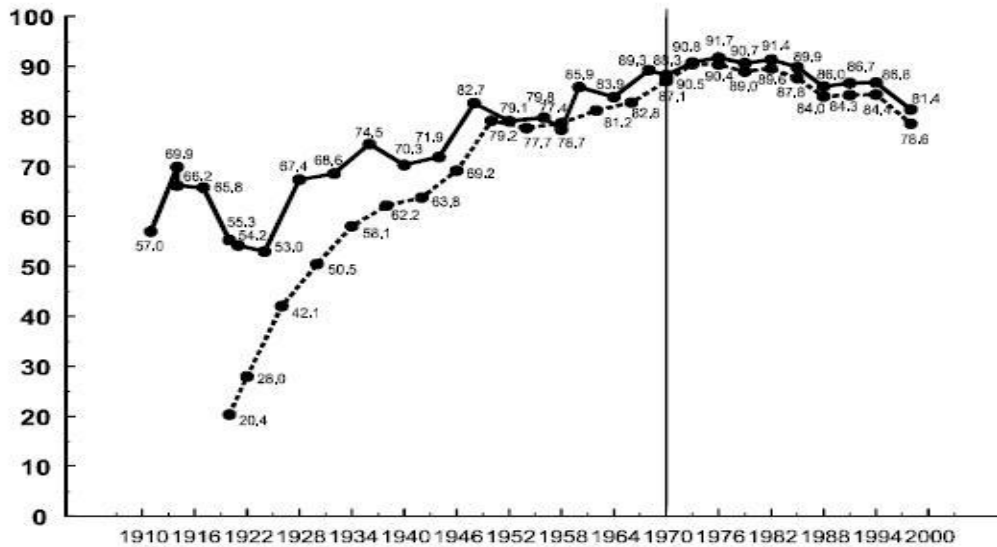
Ruotsissa perinne on ollut vaalien yhdistämisen osalta toinen kuin Suomessa. Siellä on ollut tapana äänestää yhtä aikaa valtiopäivä-, maakäräjä- ja kunnallisvaaleissa. (Oikeusministeriön julkaisu 2004:5). Ruotsissa on viime vuosikymmenien aikana eri yhteyksissä pohdittu siirtymistä erillisiin vaalipäiviin, mutta toistaiseksi näin ole tapahtunut.

Asiaa vuosina 1984-1987 pohtinut kansanvaltakomitea päätyi ehdottamaan vaalipäivien yhtenäisyyden säilyttämistä. Komitean mukaan yhteinen eduskunta- ja kunnallisvaalien vaalipäivä oli vaikuttanut korkeaan vaaliosallistumiseen kunnallisvaaleissa. Yhteisen vaalipäivän huonona puolena komitea piti sitä, että poliittisia intressejä stimuloitiin vain joka neljäs vuosi (SOU 1987:6).

Sen sijaan vuosina 1997-2000 työskennellyt demokratiakomitea asettui erillisten vaalien kannalle. Keskeisimpänä perusteena vaalien erottamiselle toisistaan komitea piti sitä, että yhdistetyissä vaaleissa kunnallisasiat ja maakunnalliset kysymykset jäävät valtakunnallisten vaaliteemojen varjoon. Komitea katsoi myös, että vaalit erottamalla voitaisiin aikaansaada uutta vilkkautta puolue elämään ja vireyttä vaalikoneistoon. Edelleen komitea arvioi, että erotettuina toisistaan vaaleilla olisi liikkeellepaneva vaikutus valitsijoihin (SOU 2000:1). Ehdotettuun vaalipäivien erottamiseen ei kuitenkaan toistaiseksi ole ryhdytty, ja myös ehdotuksessa vaalilain kokonaisuudistukseksi yhteinen vaalipäivä säilytettiin (SOU 2004:11).

Kuvaajassa on kuvattu Ruotsin kunnallis- ja valtiopäivävaalien äänestysaktiivisuutta. Tumma linja kuvaa parlamenttivaalien ja katkoviiva kunnallisvaalien äänestysprosentin kehitystä. Pystyviivalla on indikoitu vaalien yhdistämisvuosi.

Kuvaaja 1, Äänestysaktiivisuus Ruotsin valtiopäivävaaleissa ja kunnallisvaaleissa 1910-2000

Ruotsalaisessa vaalitutkimuksessa on havaittu kunnallis- ja valtiopäivävaalien yhteisen vaalipäivän pitävän yllä korkeaa vaaliosallistumista erityisesti kunnallisvaaleissa. Ennen mainittujen vaalien yhdistämistä vuonna 1970 äänestysaktiivisuus kunnallisvaaleissa oli johdonmukaisesti alhaisempaa kuin parlamenttivaaleissa. (Kuvaaja 1). Ainoa poikkeus on vuoden 1958 valtiopäivävaalit, jolloin Ruotsin parlamenttia täydennettiin erikoisvaaleilla. Tällöin urnilla kävi vähemmän äänestäjiä kuin saman syksyn kunnallisvaaleissa. Koko 60-luvun äänestysaktiivisuus kunnallisvaaleissa oli 3-8 % alhaisempaa kuin parlamenttivaaleissa. Vaalien yhdistämisen jälkeen vaaliosallistuminen kunnallisvaaleissa on ollut tasaisesti noin 2 % parlamenttivaaleja alhaisempaa. Tämän perusteella tutkimuksessa arvioidaan, että mikäli kunnallis- ja valtiopäivävaalit Ruotsissa erotettaisiin vakiintuisi äänestysaktiivisuus kunnallisvaaleissa 10-20 % parlamenttivaaleja alhaisemmaksi.

Vaalitutkimuksessa on myös todettu, ettei yhtenäisellä vaalipäivällä välttämättä ole merkittävää vaikutusta siihen, että valtiopäivävaalit hallitsevat poliittista keskustelua kunnallisvaalien kustannuksella. Ruotsalaisten tutkijoiden mukaan kansalliset kysymykset hallitsevat muutenkin usein niin sanottuja ”toisen asteen vaaleja” (*second degree elections*) riippumatta siitä, pidetäänkö nämä vaalit ensimmäisen asteen vaalien yhteydessä vai ei. Kansallisten vaalien kysymykset näyttävät sekä poliitikoille että kansalaisille ja journalistille merkityksellisempinä kuin toisen asteen vaaleilla ratkaistavat ongelmakohdat, jolloin nämä tärkeämmiksi käsitettävät aiheet leviävät myös toisen asteen vaaleihin. Ilmiö on samanlainen riippumatta vaalipäivien ajoituksesta. (Oscarsson 2001)

Ruotsalainen vaalitutkimus on tarkastellut myös äänestäjien äänestyskäyttäytymisen eroja samana päivänä pidettävien vaalien kesken. Tähän niin kutsuttuun ”*röstdelning*-ilmiöön”, jossa äänestäjä äänestää eri tavoin samanaikaisissa vaaleissa, vaikuttaa monta tekijää sekä kunnallisella että kansallisella tasolla. Ääniään jakavien osuus Ruotsissa on kasvanut selkeästi yhtenäisten vaalien aikakaudella, osuuden ollessa 1990-luvulla tutkimuksen mukaan hieman yli 20 %.

Tarkastelluissa vaalitutkimuksissa sivutaan myös vaaliväsämyksen kysymystä. Tarkempaa tutkimustietoa yhtenäisten ja erillisten vaalien vaikutuksesta vaaliväsämykseen tarkastelluissa maissa ei kuitenkaan ole olemassa. Sekä Yhdysvalloissa että Sveitsissä, jossa kansalaiset kutsutaan uurnille useamman kerran vuodessa, äänestysaktiivisuus on huomattavan alhainen³.

3.3.2 Tanska

Tanskassa on vuonna 2001 kokeiltu valtiopäivävaalien ja kunnallisvaalien yhdistämistä. Tanskassa äänestysaktiivisuus kunnallisvaaleissa kasvoi 15 % vuonna 2001 kokeiltaessa kunnallis- ja valtiopäivävaalien pitämistä samana päivänä, 1990-luvun noin 70 % vuoden 2001 vaalien 85 prosenttiin. Tällöin äänestysprosentti kunnallisvaaleissa oli vain kaksi prosenttiyksikköä kansallisia vaaleja alhaisempi. Erillisiin vaalipäiviin palattaessa kunnallisvaalien äänestysprosentti laski takaisin suunnilleen kokeilua edeltävälle tasolle 69 %:iin, kansallisissa vaaleissa ei tapahtunut vastaavaa äänestysaktiivisuuden laskua. (SOU 2007, 84)

4 Aiempaa pohdintaa

Suomessakin on vaalien yhdistämistä pohdittu useaan otteeseen. Suomen poliittiseen perinteeseen ei ole kuulunut toimittaa vaaleja samanaikaisesti. Esimerkiksi eduskuntavaaleja ja kunnallisvaaleja ei ole koskaan toimitettu toistensa yhteydessä, vaikka näiden toimielinten toimikausi on ollut yhtä pitkä. Yhtenä syynä tähän on ollut tietoisuus siitä, että eduskunnan vaalikausi saattaa muuttua eduskunnan hajottamisen johdosta. Pidäkkeinä vaalien samanaikaiseen toimittamiseen ovat olleet lisäksi käsitys eri vaalien erilaisesta poliittisesta merkityksestä sekä vaaliteemojen erilaisuus.

Vuosina 2000-2001 työskennelleen oikeusministeriön asettaman vaalitoimikunta 2000:n selvitettävänä oli muiden kysymysten ohella myös kysymys siitä, mitä etuja ja haittoja joidenkin vaalien samanaikaiseen järjestämiseen liittyisi. Eduskunnan perustuslakivaliokunta edellytti hallitukselta selvitystä lausunnossaan, jonka se liitti vaalilakiehdotusta koskeneeseen mietintöönsä PeVM 5/1998 vp. Valiokunta arvioi, että vuosien 1999 ja 2000 aikana järjestettävien monien vaalien kasaantumisesta lyhyen ajan sisälle saattaa aiheutua ongelmia, jotka voivat vähentää demokratian toimivuutta ja politiikan arvostusta. Vaalitoimikunta suhtautui vaalien yhdistämiseen varauksellisesti vaikka totesi, että monien vaalien kasautuminen lyhyen ajan sisälle saattaa aiheuttaa vaalikoneistolle suuria paineita ja saattaa johtaa vaaliväsämykseen. Toimikunta toteaa arviossaan että;

- demokratiassa on tärkeää, että äänestäjille varataan riittävän usein mahdollisuus vaikuttaa äänestämällä
- vaalien yhdistämiseen tulisi aina lähtökohtaisesti olla periaatteellinen syy
- yhdistettävillä vaaleilla tulisi olla looginen yhteys toisiinsa ja niiden tulisi teemojensa puolesta muutoinkin olla keskenään yhteensopivia
- toisistaan selvästi poikkeavat vaalit tulisi yhdistää vasta huolellisen harkinnan jälkeen
- toisten vaalien vaaliteemat eivät saisi jäädä toisten vaalien teemojen varjoon

Toimikunta myös totesi mietinnössään, että yhdistettyihin vaaleihin siirryttäessä jonkin valtiovallan toimielimen toimikautta pitäisi muuttaa. (oikeusministeriön komiteamietintöjä 2001:8)

³ Yhdysvallat ja Sveitsi ovat vaalien suhteen poikkeustauksia. Yhdysvalloissa äänestetään lukuisista paikallishallinnon viroista (esim. poliisipäälliköstä). Sveitsissä noudatetaan suoran demokratian mallia, jossa järjestetään kansanäänestyksiä useamman kerran vuodessa.

Myös Kansanvalta 2007 -toimikunnan tehtäväksi oli annettu selvittää ja arvioida erityisesti äänestysaktiivisuuden näkökulmasta sitä, voidaanko yleisiä vaaleja yhdistää toisiinsa eli toimittaa niitä samanaikaisesti, sekä tehdä asiassa kehittämisehdotuksia. Toimikunta päätyi samaan johtopäätökseen vaalitoimikunta 2000 kanssa. Monien vaalien kasaantuminen lyhyen ajan sisälle aiheuttaa vaalikoneistolle suuria paineita ja saattaa johtaa vaaliväsymykseen, jolloin kulloinkin järjestettävän vaalin teemoihin ei kenties kyllin jakseta paneutua. (Oikeusministeriön komiteamietintöjä 2005:1) Tämä oli tilanne mm. vuonna 1999-2000, jolloin eduskuntavaalit, europarlamenttivaalit, presidentinvaalit ja kunnallisvaalit kaikki sijoittuivat kahden vuoden sisään. Seuraavan kerran vaalisuma sattuu vuosille 2018-2020, jolloin järjestetään neljä vaalia kahden vuoden sisään. Vuonna 2024 järjestetään peräti kolme vaalia saman vuoden aikana (presidentinvaalit, europarlamenttivaalit, kunnallisvaalit).

Kansanvalta 2007 – toimikunta suhtautui vaalien samanaikaiseen toimittamiseen varauksellisesti. Se muistutti siitä, että demokratiassa on tärkeää, että äänestäjille varataan riittävän usein mahdollisuus vaikuttaa äänestämällä. Toimikunta katsoo, että vaaleja ei tule toimittaa samanaikaisesti pelkästään kustannusten säästämiseksi. Vaalitoimitusten yhdistämiseen tulisikin toimikunnan mielestä olla ensi sijassa muita syitä kuin vaalikampanjakuluissa ja vaalien toimeenpanokuluissa säästäminen. Yhdistämiskäytännön toteuttamista tehtäessä pääpainon tulisi toimikunnan mielestä olla pikemminkin periaatteellisilla kuin käytännöllisillä näkökohdilla. Yhdistettävillä vaaleilla tulisi olla looginen yhteys toisiinsa ja niiden tulisi teemojensa puolesta ja muutoinkin olla keskenään yhteensopivia. Toisistaan selvästi poikkeavat vaalit tulisi sen mukaan yhdistää vasta huolellisen harkinnan jälkeen. Toimikunta korosti myös sitä, että toisten vaalien vaaliteemat eivät saisi jäädä toisten vaalien teemojen varjoon eivätkä vaalit sinänsä toisiin samanaikaisesti toimitettaviin vaaleihin nähden taka-alalle. Vielä toimikunta muistutti siitä, että vaalien yhdistäminen ei saisi olla ensisijainen keino äänestysaktiivisuuden lisäämiseksi varsinkin, kun sen mukaan näytti siltä, että vaalien yhdistämisellä ei saatujen kokemusten mukaan olisi edes selväpiirteistä äänestysaktiivisuutta lisäävää vaikutusta. Toimikunta näki mahdollisena sen, että vaikka yhdistäminen mahdollisesti nostaisikin vähemmän kiinnostavana pidetyn vaalin äänestysprosenttia, se voisi samanaikaisesti vähentää halukkuutta äänestää kiinnostavampana pidetyssä vaalissa. Vaalien erilaiset teemat saattavat sumentaa äänestäjän kykyä hahmottaa selkeästi vaaliasetelmia ja aiheuttaa ristipaineita, joilla voi olla äänestäjää passivoiva vaikutus. Äänestäjän tulee voida tehdä valintansa asiaperustein selkeisiin vaaliteemoihin liittyvien odotusten ja niihin otettujen kantojen pohjalta. (Oikeusministeriön komiteamietintöjä 2005:1)

Kansanvalta 2007 - toimikunnan mielestä vaalien toimittaminen samanaikaisesti voi kuitenkin poikkeuksellisesti tulla kysymykseen, jos vaaleilla on looginen asiayhteys ja ne teemojensa puolesta ovat yhteensopivia. Esimerkiksi kunnallisvaalien, maakuntavaalien tai seutuvaalien samanaikaisuus on perusteltua. Kokeilujen kautta etenevä väliportaana hallinto saattaa kuitenkin tuottaa kirjavia vaalikäytäntöjä, mikä voi aiheuttaa sekaannusta äänestäjien keskuudessa. Lisäksi käytännön syyt voivat poikkeuksellisissa tilanteissa, kuten esimerkiksi vuonna 2024, jolloin toimitettaisiin kolme yleisiä vaalia, aiheuttaa kertaluonteisena pidettävän tarpeen vaalien toimittamiseen toistensa yhteydessä. (Oikeusministeriön komiteamietintöjä 2005:1)

Kaikkia yhdistämisvaihtoehtoja punnittuaan Kansanvalta 2007-toimikunta tuli siihen tulokseen, että mitään vaaleja ei ole mahdollista ehdottaa pysyvästi yhdistettäväksi toisiinsa. Toimikunta katsoikin, että kussakin tapauksessa on aina erikseen harkittava yhdistämisen tarpeellisuus ja jos yhdistämiseen nähdään olevan aihetta, se on toteutettava erillisellä lailla. Sen sijaan toimikunnan mielestä lainsäädäntöä tulisi muuttaa siten, että neuvoo-antava

kunnallinen kansanäänestys voitaisiin toimittaa kunnallisvaalien tai valtiollisen kansanäänestyksen yhteydessä.

Kunnallisten neuvoa-antavien kansanäänestysten toimittamista vaalien tai valtiollisen kansanäänestyksen yhteydessä toimikunta pitää mahdollisena ja jopa suotavana. Jossakin määrin ongelmallisena voidaan kuitenkin nähdä kampanjoinnin päällekkäisyys, etenkin, jos kansanäänestyksen kohteena oleva asia ei ole merkittävä. Lisäksi on huomattava, että kunnallisen kansanäänestyksen toimittamismenettely eroaa vaaleissa käytettävästä menettelystä merkittävästi siten, että kansanäänestyksessä ennakoäänestys on korvattu kirjeäänestyksellä. Jos siis kansanäänestys toimitettaisiin vaalien yhteydessä, tulisi sen menettelytapasäännökset muuttaa vaaleissa noudatettavia säännöksiä vastaaviksi. (Oikeusministeriön komiteamietintöjä 2005:1)

5 Vaalien yhdistäminen

5.1 Vaalien tekninen toimittaminen

Aikaisempien vaalien yhdistämiseen liittyvien kokemusten perusteella voidaan arvioida, että vaalien yhdistäminen ei itsessään merkittävästi vaikuta vaalien tekniseen toimittamiseen. Aikaisempien kokemusten mukaan äänenlaskenta kestää hieman pidempään jos kahdet vaalit pidetään samanaikaisesti. Vaalien järjestäminen samanaikaisesti aiheuttaa myös lisätöitä vaaliviranomaisille ohjeistuksen ja vaalilipukkeiden tuottamisen muodossa. Toisaalta vaalien lukumäärän väheneminen helpottaa vaalihallintoa ja todennäköisesti myös tuottaa kustannussäästöä puolueille. Vaalitoimitusten yhdistämiseen tulisi kuitenkin ensi sijassa olla muita syitä kuin vaalikampanjakuluissa ja vaalien toimeenpanokuluissa säästäminen.

5.2 Äänestäjien näkökulma

Useiden institutionaaliseen kontekstiin lukeutuvien tekijöiden on tutkimusten mukaan todettu vaikuttavan äänestysaktiivisuuteen. Laajan kansainvälisen tutkimuksen mukaan, jossa verrattiin eri tekijöiden vaikutusta äänestysaktiivisuuteen, vaalien järjestämisellä samanaikaisesti on osallistumista lisäävä vaikutus (Geys 2006). Tässä muistiossa esitetyt pohjoismaiset kokemukset vaalien yhdistämisestä selkeästi puoltavat päätelmää, että vaalien yhdistäminen korottaisi äänestysaktiivisuutta. Ruotsalaiset vaalitutkijat arvioivatkin että kunnallisvaalien äänestysaktiivisuus laskisi 10-20 % mikäli ne erotettaisiin valiopäivävaaleista (Oscarsson 2001).

Äänestäjien kannalta yhteisen vaalipäivän huonona puolena voidaan pitää sitä, että poliittisia intressejä stimuloitaisiin aiempaa harvemmin (Oscarsson 2001). Demokratiassa on tärkeää, että äänestäjille riittävän usein varataan mahdollisuus vaikuttaa äänestämällä. Vaalien yhdistäminen näyttäisi tässä mielessä olevan tarkoituksenmukaista ainoastaan niissä tapauksissa, jolloin monet vaalit osuvat hyvin lyhyen ajan sisälle, kuten vuonna 2024.

Yhdistetyissä vaaleissa ongelmaksi muodostuu myös se, että tietyt asiakysymykset näyttävät jäävän toisten kysymysten varjoon. Vaalitavoitteiden erottuminen ja esillepääsy ovat keskeisiä nykydemokratioissa, joissa politiikkaan yhä useammin halutaan vaikuttaa yksittäisten asioiden kautta. Asiaäänestäjä haluaa vertailla puolueiden ja ehdokkaiden mielipiteitä kiinnostuksen kohteistaan ja valita niistä mieluisimman vaihtoehdon. Tutkimukset osoittavat että kunnallisasiat ja maakunnalliset sekä Euroopan Unionia koskevat asiakysymykset jäävät usein valtakunnallisten vaaliteemojen varjoon, mikä heikentää

äänestäjien mahdollisuuksia tehdä informoituja ratkaisuja kyseessä olevien vaalien asiakysymyksistä.

Äänestäjät ovat myös aikaisempien kokemusten perusteella kokeneet yhdistetyt vaalit teknisesti haastaviksi. Kahden äänestyslipun täyttäminen on osoittautunut haasteelliseksi osalle äänestäjistä, vaikka ne olisivat selkeästi merkitty erivärisinä. Esimerkiksi kokemukset Kainuun maakuntavaaleista ja kunnallisvaalien ja europarlamenttivaalien yhdistämisestä ovat osoittaneet että hylättyjen äänten määrä on ollut normaalia suurempi.

5.3 Puolueiden ja ehdokkaiden näkökulma ja vaalikampanja

Vaikka vaalien yhdistämisen on nähty korottavan äänestysvilkkautta, on siinä nähty riskinä, että toisten vaalien agenda jää toisten peittoon. Näin ollen ehdokkaiden ja puolueiden sanomaa ei saada tuotua riittävän selkeästi esille. Riippumatta siitä miten aktiivisia kampanjat eri vaaleissa ovat olleet, voitaneen todeta että samanaikaisten vaalien järjestäminen helposti ”syö” toisten vaalien näkyvyyttä ja saattaa sekoittaa äänestäjien kykyä hahmottaa mistä eri vaaleissa on kysymys.

Samanaikaisten vaalien järjestäminen muodostaa haasteen myös tiedotusvälineille. Medialle on haasteellista käsitellä montaa teemaa samaan aikaan, kuten todettiin vuonna 1996 samanaikaisesti järjestetyissä europarlamentti- ja kunnallisvaaleissa. Vuoden 1996 eurovaalit olivat siitä poikkeukselliset vaalit, että ne olivat ensimmäiset lajissaan Suomessa. Tämä puolestaan vaikutti eurovaalikampanjan näkyvyyteen. Vuoden 1996 vaaleissa tiedotusvälineet olivat poikkeuksellisen kiinnostuneita eurovaaleista, kunnallisvaalien jäädessä täysin niiden varjoon. Myönteisenä puolena vuoden 1996 yhdistelmävaaleissa voidaan asiantuntijoiden mukaan pitää sitä, että vaalien samanaikaisuus helpotti vaalihallintoa. Puolueetkin hyödynsivät sitä vaalilyössään, esimerkiksi käyttämällä samaa vaalijulistetta molemmissa vaaleissa, mikä myös tuotti kustannussäästöä.

6 Käytännön toteutus

Nykyisin toimitetaan presidentinvaalit, eduskuntavaalit, europarlamenttivaalit ja kunnallisvaalit, sekä Kainuun maakuntavaalit. Pohdittaessa vaalien yhdistämismahdollisuuksia on paikallaan ottaa huomioon myös mahdolliset uudet vaalit.

- muut maakuntavaalit,
- kunnanosa- ja valtuustovaalit (jos syntyy erityisen laaja kunta, kuten esim. Helsinki-Vantaa),
- pormestarin vaalit (valtiovarainministeriö sai 2010 kahden kunnan – Kesälahti ja Kokemäki - ilmoitukset kokeiluun),
- maakunnanjohtajan vaali (oli vahvasti esillä Kainuun maakunnan osalta vuosien 2002-2003 valmistelussa).

Valtiollisia kansanäänestyksiä toimitetaan edelleen harvoin. Kuntalain mukaisia kunnallisia kansanäänestyksiä toimitetaan lähinnä kuntaliitoksien johdosta.

Mikäli vaaleja halutaan yhdistää, vaalien yhdistämisvaihtoehdot olisivat käytännössä seuraavat:

- 1) Eduskuntavaalit + presidentinvaali
- 2) Eduskuntavaalit + kunnallisvaalit
- 3) Eduskuntavaalit + europarlamenttivaalit
- 4) Presidentinvaali + kunnallisvaalit
- 5) Presidentinvaali + europarlamenttivaalit
- 6) Kunnallisvaalit + europarlamenttivaalit

Kaikissa vaihtoehdoissa vaalit on sovittava samaan rytmiin. Seuraavien vuosikymmenten aikana vaalien rytmi on seuraava:

Taulukko 1, Vaaliaikataulu 2011-2030

2011	Eduskuntavaalit
2012	Presidentinvaalit, kunnallisvaalit
2013	-
2014	Europarlamenttivaalit
2015	Eduskuntavaalit
2016	Kunnallisvaalit
2017	-
2018	Presidentinvaalit
2019	Eduskuntavaalit, europarlamenttivaalit
2020	Kunnallisvaalit
2021	-
2022	-
2023	Eduskuntavaalit
2024	Presidentinvaalit, europarlamenttivaalit, kunnallisvaalit
2025	-
2026	-
2027	Eduskuntavaalit
2028	Kunnallisvaalit
2029	Europarlamenttivaalit
2030	Presidentinvaalit

Mikäli vaalit päätettäisiin yhdistää, muissa tapauksissa kuin eduskuntavaalien ja kunnallisvaalien yhdistämisessä vaalikauden pituutta tulisi muuttaa. Eduskunta- ja presidentinvaalien osalta vaalikauden pituus on perustuslakikysymys ja vaatii näin ollen perustuslain muuttamista sekä vaalilain muuttamista.

Kunnallisvaalien osalta vaalikauden pituudesta säädetään kuntalaissa sekä vaalilaissa. Kunnallisvaalien vaalikauden muuttamista vaatisi kuntalain muuttamista. Eurovaalien vaalikauden pituutta Suomella ei käytännössä ole mahdollisuutta päättää.

Seuraavassa esitetään vaalien eri yhdistämisvaihtoehtojen toteuttamisen pääasialliset edellytykset.

6.1 Eduskuntavaalit ja kunnallisvaalit

Jotta voitaisiin yhdistää eduskuntavaalit ja kunnallisvaalit, tulisi huomioida seuraavia seikkoja:

Vaalien ajankohta: Tulisi päättää, toimitetaanko vaalit huhtikuussa (eduskuntavaalien nykyinen ajankohta), lokakuussa (kunnallisvaalien nykyinen ajankohta) vai jonain muuna ajankohtana.

Toimielimen toimikauden alkaminen: Joko eduskunnan tai valtuustojen toimikauden alkamisajankohta muuttuisi nykyisestä ja sillä olisi merkittäviä vaikutuksia muun muassa talousarviomenettelyn aikatauluihin. Jos vaalit olisivat lokakuussa, eduskunta aloittaisi vaaleja seuraavan tammikuun alussa. Jos vaalit olisivat huhtikuussa, valtuustot aloittaisivat kesä- tai heinäkuun alussa.

Vaalien saattaminen samaan rytmiin: Koska säännönmukaisesti toimitettuina eduskuntavaalit ja kunnallisvaalit eivät koskaan satu samalle vuodelle, tulisi päättää, kumpi vaali saatettaisiin samaan rytmiin toisen kanssa. Jos haluttaisiin, että kunnallisvaalit toimitetaan esimerkiksi vuoden 2015 eduskuntavaalien yhteydessä, tulisi säätää, että vuonna 2012 valittaisiin valtuutetut vain 2,5 vuodeksi. Jos taas haluttaisiin, että eduskuntavaalit toimitettaisiin vuoden 2016 kunnallisvaalien yhteydessä, tulisi säätää, että vuonna 2015 valittaisiin kansanedustajat vain 1,5 vuodeksi.

Eduskunnan hajotusmahdollisuus: Tulisi varautua siihen, että jos eduskunta hajotetaan, vaalit eriytyvät jälleen ja, mikäli ne haluttaisiin edelleen pitää yhdessä, jouduttaisiin jälleen saattamaan ne samaan rytmiin.

6.2 Eduskuntavaalit ja presidentinvaali

Jotta voitaisiin yhdistää eduskuntavaalit ja presidentinvaali, tulisi huomioida seuraavia seikkoja:

Toimielimen toimikauden pituus: Tulisi päättää, että eduskunnan toimikautta pidennettäisiin neljästä kuuteen vuoteen tai että presidentin toimikautta lyhennettäisiin kuudesta neljään vuoteen taikka että molempien toimielinten toimikaudeksi määrättäisiin viisi vuotta.

Vaalien ajankohta: Tulisi päättää, toimitetaanko vaalit huhtikuussa (eduskuntavaalien nykyinen ajankohta), tammikuussa (presidentinvaalin nykyinen ajankohta) vai jonain muuna ajankohtana.

Toimielimen toimikauden alkamisajankohta: Joko eduskunnan tai presidentin toimikauden alkamisajankohta muuttuisi nykyisestä. Jos vaalit olisivat tammikuussa, eduskunta aloittaisi tammi-helmikuun vaihteessa. Jos vaalit olisivat huhtikuussa, presidentti aloittaisi toukokuun tai kesäkuun alussa.

Vaalien saattaminen samaan rytmiin: Koska säännönmukaisesti toimitettuina eduskuntavaalit ja presidentinvaali eivät koskaan satu samalle vuodelle, tulisi päättää, kumpi vaali saatettaisiin samaan rytmiin toisen kanssa. Jos haluttaisiin, että esimerkiksi presidentinvaali toimitetaan vuoden 2015 eduskuntavaalien yhteydessä, tulisi säätää, että

vuonna 2012 valittaisiin presidentti vain kolmeksi vuodeksi. Jos taas haluttaisiin, että eduskuntavaalit toimitettaisiin vuoden 2018 presidentinvaalin yhteydessä, tulisi säätää, että vuonna 2015 valittaisiin kansanedustajat vain kolmeksi vuodeksi.

Eduskunnan hajotusmahdollisuus: Tulisi varautua siihen, että jos eduskunta hajotetaan, vaalit eriytyvät jälleen ja, mikäli ne haluttaisiin edelleen pitää yhdessä, jouduttaisiin jälleen saattamaan ne samaan rytmiin.

Ennenaikainen presidentinvaali: Tulisi varautua siihen, että jos joudutaan toimittamaan ennenaikainen presidentinvaali presidentin tultua pysyvästi estyneeksi hoitamaan tointaan, vaalit eriytyvät jälleen ja, mikäli ne haluttaisiin edelleen pitää yhdessä, jouduttaisiin jälleen saattamaan ne samaan rytmiin.

Presidentinvaalin mahdollinen toinen vaali: Tulisi huomioida, että presidentin mahdollinen toinen vaali toimitettaisiin kaksi viikkoa ensimmäisen vaalin jälkeen. Jos vaalit olisivat huhtikuun 3. sunnuntaina, toinen vaali toimitettaisiin huhti-toukokuun vaihteessa.

6.3 Eduskuntavaalit ja europarlamenttivaalit

Jotta voitaisiin yhdistää eduskuntavaalit ja europarlamenttivaalit, tulisi huomioida seuraavia seikkoja:

Toimielimen toimikauden pituus: Eduskunnan toimikautta tulisi pidentää neljästä viiteen vuoteen, koska Euroopan parlamentin toimikausi on viisi vuotta ja sitä voidaan muuttaa vain EU:n perussopimuksia muuttamalla.

Vaalien ajankohta: Europarlamenttivaalien ajankohtaa ei voida siirtää Suomen päätöksillä, joten vaalit toimitettaisiin kesäkuun alussa.

Toimielimen toimikauden alkamisajankohta: Eduskunnan toimikausi alkaisi kesäkuun lopussa tai heinäkuun alussa. Euroopan parlamentin toimikausi alkaa heinäkuun puolivälissä.

Vaalien saattaminen samaan rytmiin: Säännönmukaisesti toimitettuina eduskuntavaalit ja europarlamenttivaalit sattuvat samalle vuodelle joka kahdeskymmenes vuosi, seuraavan kerran vuonna 2019. Jos yhdistäminen tehtäisiin tuolloin, tulisi säätää vuonna 2015 valittavan eduskunnan toimikautta pidennettäväksi parilla kuukaudella. Jos yhdistäminen tehtäisiin muulloin, esimerkiksi vuonna 2024, tulisi säätää, että vuonna 2023 valittaisiin kansanedustajat vain noin vuodeksi. Jos yhdistäminen tehtäisiin vuonna 2014, joutuisi vuonna 2011 valittava eduskunta lyhentämään omaa toimikauttaan noin vuodella.

Eduskunnan hajotusmahdollisuus: Tulisi varautua siihen, että jos eduskunta hajotetaan, vaalit eriytyvät jälleen ja, mikäli ne haluttaisiin edelleen pitää yhdessä, jouduttaisiin jälleen saattamaan ne samaan rytmiin.

6.4 Presidentinvaali ja kunnallisvaalit

Jotta voitaisiin yhdistää presidentinvaali ja kunnallisvaalit, tulisi huomioida seuraavia seikkoja:

Toimielimen toimikauden pituus: Tulisi päättää, että valtuustojen toimikautta pidennettäisiin neljästä kuuteen vuoteen tai että presidentin toimikautta lyhennettäisiin kuudesta neljään vuoteen taikka että molempien toimielinten toimikaudeksi määrättäisiin viisi vuotta.

Vaalien ajankohta: Tulisi päättää, toimitetaanko vaalit tammikuussa (presidentinvaalin nykyinen ajankohta) vai lokakuussa (kunnallisvaalien nykyinen ajankohta) vai jonain muuna ajankohtana.

Toimielimen toimikauden alkamisajankohta: Joko valtuustojen tai presidentin toimikauden alkamisajankohta muuttuisi nykyisestä. Jos vaalit olisivat tammikuussa, valtuusto aloittaisi keväällä (maalis- tai huhtikuun alussa). Jos vaalit olisivat lokakuussa, presidentti aloittaisi marras- tai joulukuun alussa.

Vaalien saattaminen samaan rytmiin: Säännönmukaisesti toimitettuina presidentinvaali ja kunnallisvaalit sattuvat samalle vuodelle joka kahdestoista vuosi, seuraavan kerran vuosina 2012 ja 2024. Jos yhdistäminen tehtäisiin vuonna 2024, tulisi säätää vuonna 2018 valittavan presidentin toimikautta pidennettäväksi noin 10 kuukaudella tai vuonna 2020 valittujen valtuustojen toimikautta lyhennettäväksi saman verran. Jos yhdistäminen tehtäisiin muulloin, esimerkiksi vuonna 2016, tulisi säätää, että vuonna 2012 valittavan presidentin toimikautta lyhennettäisiin neljään vuoteen. Jos yhdistäminen tehtäisiin vuonna 2018, tulisi säätää, että vuonna 2016 valittaisiin valtuutetut vain noin vuodeksi.

Ennenaikainen presidentinvaali: Tulisi varautua siihen, että jos joudutaan toimittamaan ennenaikainen presidentinvaali presidentin tultua pysyvästi estyneeksi hoitamaan tointaan, vaalit eriytyvät jälleen ja, mikäli ne haluttaisiin edelleen pitää yhdessä, jouduttaisiin jälleen saattamaan ne samaan rytmiin.

Presidentinvaalin mahdollinen toinen vaali: Tulisi huomioida, että presidentin mahdollinen toinen vaali toimitettaisiin kaksi viikkoa ensimmäisen vaalin jälkeen. Jos vaalit toimitettaisiin lokakuun 4. sunnuntaina, toinen vaali olisi marraskuun 2. sunnuntaina.

6.5 Presidentinvaali ja europarlamenttivaalit

Jotta voitaisiin yhdistää presidentinvaali ja europarlamenttivaalit, tulisi huomioida seuraavia seikkoja:

Toimielimen toimikauden pituus: Presidentin toimikautta tulisi lyhentää kuudesta viiteen vuoteen, koska Euroopan parlamentin toimikausi on viisi vuotta ja sitä voidaan muuttaa vain EU:n perussopimuksia muuttamalla.

Vaalien ajankohta: Europarlamenttivaalien ajankohtaa ei voida siirtää Suomen päätöksillä, joten vaalit toimitettaisiin kesäkuun alussa.

Toimielimen toimikauden alkamisajankohta: Presidentin toimikausi alkaisi heinäkuun alussa. Euroopan parlamentin toimikausi alkaa heinäkuun puolivälissä.

Vaalien saattaminen samaan rytmiin: Säännönmukaisesti toimitettuina presidentinvaali ja europarlamenttivaalit sattuvat samalle vuodelle joka kolmaskymmenes vuosi, seuraavan kerran vuonna 2024. Jos yhdistäminen tehtäisiin tuolloin, tulisi säätää vuonna 2018 valitun

presidentin toimikautta pidennettäväksi neljällä kuukaudella. Jos yhdistäminen tehtäisiin muulloin, esimerkiksi vuonna 2014, tulisi säätää, että vuonna 2012 presidentti valittaisiin vain noin kahdeksi vuodeksi.

Ennenaikainen presidentinvaali: Tulisi varautua siihen, että jos joudutaan toimittamaan ennenaikainen presidentinvaali presidentin tultua pysyvästi estyneeksi hoitamaan tointaan, vaalit eriytyvät jälleen ja, mikäli ne haluttaisiin edelleen pitää yhdessä, jouduttaisiin jälleen saattamaan ne samaan rytmiin.

Presidentinvaalin mahdollinen toinen vaali: Tulisi huomioida, että presidentin mahdollinen toinen vaali toimitettaisiin kaksi viikkoa ensimmäisen vaalin jälkeen, mikä tässä tapauksessa tarkoittaisi toisen vaalin toimittamista kesäkuun 3. sunnuntaina, mikä voi joskus olla juhannuspäivä.

6.6 Kunnallisvaalit ja europarlamenttivaalit

Jotta voitaisiin yhdistää kunnallisvaalit ja europarlamenttivaalit, tulisi huomioida seuraavia seikkoja:

Toimielimen toimikauden pituus: Valtuustojen toimikautta tulisi pidentää neljästä viiteen vuoteen, koska Euroopan parlamentin toimikausi on viisi vuotta ja sitä voidaan muuttaa vain EU-lainsäädännön kautta.

Vaalien ajankohta: Europarlamenttivaalien ajankohtaa ei voida siirtää Suomen päätöksillä, joten vaalit toimitettaisiin kesäkuun alussa.

Toimielimen toimikauden alkamisajankohta: Valtuustojen toimikausi alkaisi heinäkuun tai elokuun alussa. Euroopan parlamentin toimikausi alkaa heinäkuun puolivälissä.

Vaalien saattaminen samaan rytmiin: Säännönmukaisesti toimitettuina kunnallisvaalit ja europarlamenttivaalit sattuvat samalle vuodelle joka kahdeskymmenes vuosi, seuraavan kerran vuonna 2024. Jos yhdistäminen tehtäisiin tuolloin, tulisi säätää vuonna 2020 valittujen valtuustojen toimikautta lyhennettäväksi noin viidellä kuukaudella. Jos yhdistäminen tehtäisiin muulloin, esimerkiksi vuonna 2014, tulisi säätää, että vuonna 2012 valittaisiin valtuustot vain noin 1,5 vuodeksi.

Molempien toimielinten **toimikaudet ovat pysyviä** eli toimielimiä ei voi hajottaa kesken vaalikauden. Kerran samaan rytmiin saatettuna vaalit pysyisivät jatkossa yhdessä.

7 Vaalien yhdistämiseksi tarvittavista lainmuutoksista

Edellä kohdissa 6.1 – 6.6. selostettujen vaalien yhdistämisvaihtoehtojen toteuttaminen edellyttäisi muutoksia perustuslakiin (eduskunnan ja presidentin toimikausi, presidentin toimikauden aloitus) sekä vaalilakiin (vaalien ajankohdat) ja kunnallislakiin (valtuuston toimikausi ja sen aloitus).

8 Vaalien yhdistämisestä saatavat kustannussäästöt

Eri vaalien kokonaiskustannukset valtiolle (oikeusministeriölle) ovat nykyisin *pääpiirteissään* seuraavat:

- eduskuntavaalit 14 000 000 eur,
- presidentinvaali (kaksi vaalia) 24 000 000 eur,
- europarlamenttivaalit 14 000 000 eur,
- kunnallisvaalit 6 000 000 eur.

Jos vaaleja yhdistettäisiin, valtion vaalimenot vähenisivät merkittävästi. Eri yhdistämismuotojen kustannukset *karkeasti arvioiden* olisivat seuraavat:

- 4.1. Eduskuntavaalit ja kunnallisvaalit: 17 000 000 eur.
- 4.2. Eduskuntavaalit ja presidentinvaali: 27 000 000 eur,
- 4.3. Eduskuntavaalit ja europarlamenttivaalit: 17 000 000 eur,
- 4.4. Presidentinvaali ja kunnallisvaalit: 27 000 000 eur,
- 4.5. Presidentinvaali ja europarlamenttivaalit: 27 000 000 eur,
- 4.6. Kunnallisvaalit ja europarlamenttivaalit: 17 000 000 eur.

9 Neuvoa-antavan kunnallisen kansanäänestyksen toimittaminen vaalien yhteydessä

Neuvoa-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetun lain (656/1990) 2 §:n mukaan kansanäänestystä ei saa toimittaa yleisten vaalien tai valtiollisen kansanäänestyksen yhteydessä. Hallituksen esityksessä (HE 136/1989 vp.) asiaa perusteltiin näin: ”Kansanäänestyksen järjestäminen kunnallisvaalien yhteydessä saattaisi vaarantaa vaalien häiriöttömän kulun ja aiheuttaa kansanäänestyksen aiheen muodostumisen korosteisesti kunnallisvaaliteemaksi. Valtiollisten vaalien ja valtiollisen kansanäänestyksen yhteyteen kunnallinen kansanäänestys puolestaan ei paikallisenluonteensa vuoksi sovellu”.

Sekä vaalitoimikunta 2000 että Kansanvalta 2007 –toimikunta suhtautuivat myönteisesti siihen, että kunnallinen kansanäänestys voitaisiin toimittaa vaalien yhteydessä. Jälkimmäinen toimikunta kuitenkin huomautti, että yhdistämisessä tulisi ottaa huomioon, että vaalien ja kunnallisen kansanäänestyksen menettelyt eroavat toisistaan.

Jos halutaan sallia neuvoa-antavan kunnallisen kansanäänestyksen toimittaminen yleisten vaalien yhteydessä, tulisi huomioida seuraavia seikkoja:

- Tulee arvioida, ovatko edellä mainitut hallituksen esityksen perustelut edelleen asianmukaisia.
- Vaalien ja kansanäänestyksen nykyiset toimittamismenettelyt eroavat merkittävästi toisistaan, koska kansanäänestyksessä ennakkoäänestys on korvattu kirjeäänestyksellä. Samanaikaisesti toimitettavien vaalien erilaiset menettelyt voivat hämmentää äänestäjiä. Lienee harkittava, muutetaanko kansanäänestyksen menettelyt vaalien menettelyiden mukaisiksi. Jos muutetaan, tulee huomioida, että ennakkoäänestystä ei käytännössä pystytä järjestämään asianomaisen kunnan ulkopuolella.

10 Johtopäätökset

Vaalilain (714/1998) mukaan Suomessa toimitetaan

- eduskuntavaalit joka neljäs vuosi, seuraavan kerran 19.4.2015;
- presidentinvaali joka kuudes vuosi, seuraavan kerran 22.1.2012;
- europarlamenttivaalit joka viides vuosi, seuraavan kerran 8.6.2014; sekä
- kunnallisvaalit joka neljäs vuosi, seuraavan kerran 28.10.2012.

Suomessa on järjestetty kaikki yleiset vaalit vuodesta 1907 lukien erikseen. Poikkeuksia tästä on kaksi:

1) Vuoden 1996 kunnallisvaalien yhteydessä toimitettiin Suomen ensimmäiset europarlamenttivaalit; ja

2) Kunnallisvaalien yhteydessä toimitettiin vuosina 2004 ja 2008 Kainuun hallintokokeilusta annetun lain (343/2003) mukaiset maakuntavaalit Kainuun hallintokokeilualueen kunnissa (kahdeksan kuntaa). Hallintokokeilulain voimassaolo päättyy 31.12.2012. Hallituksen keväällä 2010 tekemän päätöksen mukaan kokeilua kuitenkin jatketaan uuden lainsäädännön turvin vielä neljä vuotta, joten maakuntavaalit tullaan toimittamaan myös vuonna 2012.

Suomi liittyi Euroopan unioniin 1.1.1995 ja liittymissopimuksen mukaisesti Suomen tuli järjestää ensimmäiset europarlamenttivaalinsa kahden vuoden kuluessa liittymisestä. Vuonna 1995 annetun europarlamenttivaalilain (272/1995) 35 §:n mukaan ensimmäiset europarlamenttivaalit toimitettiin säännönmukaisten kunnallisvaalien yhteydessä 20.10.1996. Vaaleissa valittiin Suomesta 16 Euroopan parlamentin jäsentä vuonna 1999 päättyväksi toimikaudeksi. Vuodesta 1999 lukien Suomi on toimittanut europarlamenttivaalit samanaikaisesti muiden jäsenvaltioiden kanssa.

Kunnallisvaalien äänestysprosentti oli 61,3 ja europarlamenttivaalien 60,3. Koska seuraavien europarlamenttivaalien äänestysprosentit olivat hyvin alhaisia (vuonna 1999: 31,4; vuonna 2004: 41,1; vuonna 2009: 40,3), on arvioitu, että vaalien toimittaminen yhdessä kunnallisvaalien kanssa edisti europarlamenttivaalien äänestysaktiivisuutta. Toisaalta on arvioitu, että aktiivisuuteen vaikutti myös ensimmäistä kertaa pidettyjen vaalien uutuudiviehätys. Selkeä havainto oli kuitenkin se, että europarlamenttivaalien kampanjointi oli huomattavasti näkyvämpää kuin kunnallisvaalien kampanjointi ja aiheutti sen, että kunnallisvaaliteemat jäivät vaalikampanjoissa vähälle huomiolle.

Vaalien teknisen toimittamisen osalta selkeä havainto oli se, että hylättyjen äänestyslippujen osuus oli poikkeuksellisen suuri: europarlamenttivaaleissa hylättiin 4,9 % annetuista äänistä ja kunnallisvaaleissa 1,6 %. Tavanomainen hylkäysprosentti vaaleissa on noin 0,5. Suurimpana syynä hylkäyksissä olivat europarlamenttivaalien tyhjät äänestysliput ja se, että äänestäjät olivat sekoittaneet kahden vaalin eriväriset äänestysliput keskenään: äänestäneet kunnallisvaalien valkealla lipulla europarlamenttivaalien ehdokasta ja europarlamenttivaalien ruskealla äänestyslipulla kunnallisvaaliehdokasta.

Vaalien tuloslaskenta ei oleellisesti hidastunut, osin siksi, että ennakköänten laskennasta ja tarkastuslaskennasta vastasivat eri viranomaiset: europarlamenttivaaleissa vaalipiirilautakunnat ja kunnallisvaaleissa kuntien keskusvaalilautakunnat.

Vaalien yhdistämisestä aiheutui merkittäviä kustannussäästöjä. Kunnallisvaalien kulut olivat noin 37 000 000 mk (noin 6 200 000 euroa). Europarlamenttivaalien kulut olisivat olleet erillisinä toimitettuina noin 42 000 000 mk (noin 7 000 000 euroa). Yhdistettyjen vaalien kustannukset olivat kuitenkin noin 45 000 000 mk (noin 7 500 000 euroa).

Vaalitoimikunta 2000 (KM 2001:8) totesi, punnittuaan eri vaalien yhdistämisvaihtoehtoja, että mitään vaaleja ei ole mahdollista ehdottaa pysyvästi yhdistettäväksi toisiinsa. Yhdistämisellä tulisi aina olla merkittävä syy. Yhdistettävillä vaaleilla tulisi myös olla looginen yhteys toisiinsa ja niiden tulisi teemojensa puolesta olla yhteensopivia. Yksittäisissä

tapauksissa tulisi kuitenkin erikseen harkittava yhdistämisen tarpeellisuus ja, jos yhdistämiseen nähdään olevan aihetta, se on toteutettava erillisellä lailla.

Kansanvalta 2007 toimikunta (KM 2005:1) totesi puolestaan, että eri vaalien yhdistäminen ei saatujen kokemusten pohjalta ole puolusteltavissa. Yhdistämissä ei tule tehdä pelkästään kustannusten säästämiseksi. Äänestysaktiivisuuden nostamisen keinona yhdistämiset ovat arveluttavia. Samanaikaisesti toimitettavien vaalien erilaiset teemat saattavat sumentaa äänestäjän kykyä hahmottaa vaaliasetelmia, millä voi olla passivoivaa vaikutusta. Toisaalta toimikunta piti yhdistämissä perusteltuina silloin, jos vaaleilla on looginen asiayhteys ja niiden teemat ovat yhteensopivia (esimerkiksi kunnallisvaalit ja maakuntavaalit). Lisäksi toimikunta totesi, että yhdistämiset voivat tulla kysymykseen yksittäisinä tapahtumina poikkeuksellisissa tilanteissa, kuten esimerkiksi vuonna 2024, jolloin säännönmukaisen vaaliaikataulun mukaan toimitetaan kolmet yleiset vaalit. Jokaisessa tapauksessa yhdistämisestä on kuitenkin säädettävä lailla.

Yleisenä johtopäätöksenä voidaan todeta että vaalien yhdistäminen monimutkaistaa vaalitoimitusta ja tekee äänestystapahtuman hankalammaksi äänestäjälle. Aikaisempien kokemusten mukaan hylättyjen äänien määrä on äänestyslipukkeiden sekoittumisen vuoksi suurempi kuin muuten. Ääntenlaskennan on myös todettu kestävän yhdistelmävaaleissa jonkin verran kauemmin. Muita käytännön ongelmia vaalien yhdistämisellä ei ole.

Eduskuntavaalit tai presidentinvaalit eivät ole luontevasti yhdistettävissä muihin vaaleihin, koska eduskunta voidaan hajottaa tai presidentti voi menehtyä tai tulla pysyvästi esteelliseksi, jolloin jouduttaisiin järjestämään uudet vaalit. Siinä tapauksessa vaalit siirtyisivät eri rytmiiin. Eduskuntavaalit ja presidentinvaalit eivät luonteeltaan tai asiakysymyksiin perustuen ole luontevasti yhdistettävissä muihin vaaleihin.

Kunnallisvaaleissa ja europarlamenttivaaleissa valittavien toimielinten toimikaudet ovat pysyviä eli niitä ei voi hajottaa kesken vaalikauden. Kerran samaan rytmiiin saatettuna vaalit pysyisivät jatkossa yhdessä. Mikäli kunnallisvaalit ja europarlamenttivaaleja päätettäisiin yhdistää, tulisi valtuustojen toimikautta pidentää neljästä viiteen vuoteen, koska Euroopan parlamentin toimikausi on viisi vuotta ja sitä voidaan muuttaa vain EU-lainsäädännön kautta.

Kunnallisvaaleja voitaisiin myös harkita yhdistettävän kunnallisiin kansanäänestyksiin, mikä ei nykyllä lainsäädännön mukaan ole mahdollista. Kunnallisen kansanäänestyksen ja kunnallisvaalien yhdistäminen edellyttäisi kuitenkin kansanäänestyksessä noudatettavaa menettelyä koskevan lainsäädännön tarkistamista, koska vaali- ja äänestysmenettelyjen tulisi yhdistetyssä toimituksessa olla mahdollisimman paljon toistensa kaltaiset: kunnallisvaaleihin yhdistettävä kansanäänestys olisi toimitettava vaalien tapaan ja valtiolliseen kansanäänestykseen yhdistettävä kunnallinen kansanäänestys samaa menettelyä noudattaen kuin ensiksi mainittu. Menettelyä olisi syytä pohtia kuntalain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Lähteet

Edustuksellinen demokratia. Kansanvalta 2007 –toimikunnan mietintö. Oikeusministeriön komiteamietintö 2005:1.

Borg, Sami (2008) Hiljaa hyvää tulee. Puheenvuoro äänestysprosentista ja vaaliaktiivoinnista. Polemia-sarjan julkaisu nro 71. Kunnallisalan keittämissäitiö. Vammalan kirjapaino.

Geys, Benny (2006) Explaining voter turnout: a review of aggregate-level research. Electoral Studies 25(4), 637-663.

Grundlagsutredningens rapport VII ”Värdet av valdeltagande”, SOU 2007:84

Härkönen, Elina (1999) Ensimmäiset europarlamenttivaalit Suomessa: toisen asteen vaalit? Teoksessa: Martikainen, Tuomo & Pekonen, Kyösti (toim.) Eurovaalit Suomessa 1996. Vaaliumusta päätöksenteon arkeen. Acta Politica tutkimuksia No 10. Gummerus: Saarijärvi.

Jäntti, Anni, Airaksinen, Jenni & Arto Haveri (2010) Siniset ajatukset – vapaasya pudotuksesta hallittuun sopeutumiseen. Kainuun hallintokokeilun vaikutukse. Valtiovarainministeriön julkaisuja 20/2010. Edita Prima.

Jääskeläinen, Arto, Vaalit-tulevaisuus? Muistio 19.8.2010.

Oscarsson, Henrik (2001) Mot ett lägre valdeltagande i kommunalvalen? Teoksessa: Skilda valdagar och värval, SOU 2001:65

Pekonen, Kyösti (1999) Suomen ensimmäiset europarlamenttivaalien alustilanne: kansalaisten suhtautuminen Euroopan unioniin. Teoksessa: Martikainen, Tuomo & Pekonen, Kyösti (toim.) Eurovaalit Suomessa 1996. Vaaliumusta päätöksenteon arkeen. Acta Politica tutkimuksia No 10. Gummerus: Saarijärvi.

Pesonen, Pertti (2000) Suomen kaksien vaalien tausta ja tulokset. Teoksessa: Pesonen, Pertti (toim.) Suomen europarlamenttivaalit. Vammalan kirjapaino: Vammala.

Pesonen, Pertti & Raunio, Tapio (2000) Päätelmiä europarlamenttivaaleista. Teoksessa: Pesonen, Pertti (toim.) Suomen europarlamenttivaalit. Vammalan kirjapaino: Vammala.

SOU 1987:6

SOU 2000:1

SOU 2004:11

Vaalitoimikunta 2000:n mietintö 5.6.2001. Oikeusministeriön komiteamietintö 2001:8.